

ПОЈАМ ЦИХАДА У АКТИВНОСТИМА ИСЛАМСКЕ ДРЖАВЕ

Милан Вукелић
Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Упркос одбијању Сједињених Америчких Држава и њених савезника да прихвате чињеницу да религија може имати битну улогу у међународним односима, криза на Блиском истоку је у први план избацила организацију Исламска држава (ИСИС, ИСИЛ, ДАЕШ...), чији су циљеви стварање калифата, верске државе која нема границе и која би требало да обухвата цео свет. Сједињене Америчке Државе и Европска заједница ушле су у овај сукоб одлучне да спрече ширење ове организације, како на блискоисточном региону тако и шире, не обраћајући превише пажњу на саму идеологију којом се она води и којом правда своје акције.

У овом раду настојано је да се објасни колико феномен џихада има битну улогу у исламском свету и колико утиче на саме акције Исламске државе.

Кључне речи: *џихад, ислам, калифат, Исламска држава, муслимани*

Увод

Ислам је данас друга најраспрострањенија религија, а по проценама Пју истраживачког центра (Pew Reserch Center), до 2075. године ислам ће бити најраспрострањенија светска религија.¹ Оно што ислам разликује од хришћанства и западног света јесте чињеница да у западним друштвима држава представља најбитнији политички апарат, док у исламском друштву религија представља најјачу уједињујућу снагу, која концепт националне државе ставља у потпуно други план.² Професор Факултета исламских наука у Сарајеву Фикрет Карчић каже: „... право је у исламу исто што и теологија у хришћанству, најтипичнија манифестација верског учења. За муслимане право није само елемент укупног исламског учења већ и његов функционални израз.“³ Према томе, ако је право функционални израз ислама,

¹ <http://rs.n1info.com/a240270/Lifestyle/Lifestyle/Islam-ce-do-2075.-postati-dominantna-religija.html>, приступљено 5. 5. 2017.

² Huntington, Samuel: *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, ЦИД, Подгорица, 2000, стр. 194–195.

³ Јевтић, Мирољуб: „Његош и ислам“, *Поља геополитике – зборник радова*, Култура полиса, год. XIII (2016), посебно издање, стр. 246.

јасно је да без права нема ислама. С обзиром на то да је право немогуће остварити без државе, за ислам је неопходно постојање јединствене исламске државе.⁴ Само у држави свих муслимана (калифату) која нема границе и која ће обухватати цео свет муслимани се могу у потпуности остварити као верници и потчинити се Алаху. Уосталом, и сам појам *муслиман* значи „онај који се потчињава Богу”.⁵

Улагање напора за остваривање исламске државе задатак је сваког муслимана и он је у том смислу дужан да цео свој живот врши исламску мисију – даву, тј. позив на ислам. Ширење ислама давом, исламском мисијом, не подразумева наметање ислама немуслиманском становништву помоћу силе. Међутим, за остваривање тог циља, ако је неопходно, дозвољено је водити и оружану борбу. Претварање целог света у земљу ислама (*dar al islam*)⁶, којом ће се владати по божјем закону – шеријату, подразумева активности које се називају *џихад*.⁷ За разлику од концепта даве који увек подразумева ненасилне активности које имају за циљ обнављање исламског друштва, *џихад* се може тумачити различито. Умерени муслимани *џихад* тумаче као, пре свега, духовну борбу. С друге стране, радикалне исламске струје *џихад* виде као искључиво оружану борбу против „неверника” и против самих муслимана који доводе у питање ауторитет исламског учења.⁸ Најбољи пример оваквог виђења *џихада* јесте управо организација Исламска држава, о којој ће више бити речи у наставку рада.

Дефинисање појма

Реч *џихад* у арапском језику настаје из корена *џ-х-д*, што у преводу значи „борити се или уложити напор”. У контексту ислама подразумева се да је ова борба на Божјем путу. Особа која врши овај напор или борбу назива се *муџахедин* или, у преводу на српски језик, свети ратник. И сам појам *џихад* најчешће се преводи као свети рат.⁹ Међутим, битно је нагласити да у арапском језику реч *џихад* не значи рат у буквалном смислу. За то се у арапском језику користи реч *харб*. С обзиром на то да је мисионарска акција ислама подразумевала ширење ислама на територије неверника и стално доказивање припадности религији оних који су већ постали муслимани, јасно је да је за тај задатак неопходно улагање великих напора. Ти напори подразумевали су и примену физичке силе, тј. рата. У складу с тим, термин *џихад* је изабран како би објединио све те напоре.¹⁰ Многи аутори покушали су да одвоје појам *свети* од појма *џихад*. Тако, рецимо, Хусеин Ђозо твр-

⁴ Исто, стр. 246.

⁵ Јевтић, Мирољуб: *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009, стр. 207.

⁶ Исламски фундаментализам свет дели на свет мира (*dar al islam*) и свет рата (*dar al harb*). Ова два света у сталном су сукобу све док целим светом не завлада шеријатско верско право. Више о томе: Мирољуб Јевтић, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009, стр. 280–285.

⁷ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 5–6.

⁸ Галијашевић, Џевад: *Тероризам у Аустрији*, Агенција „Филип Вишњић”, Београд, 2012, стр. 10.

⁹ Nasr, Seyyed Hosein: *Tradicionalni islam – savremenekushnje*, Izdavač pdf izdanja: www.bosnamuslimmedia.com, 2009, стр. 66.

¹⁰ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 7.

ди да многи злонамерни кругови настоје да џихад преставе као свети рат, иако је у суштини исламу потпуно стран појам *свети*. Он џихад дефинише као оружану борбу, одбрану земље, слободе уверења и других вредности употребом силе у случају да се непријатељ не може одбити на други начин. Слично је о џихаду писао и професор Хасан Сушић, који у једном тексту наводи: „Џихад није свети рат и ислам нити познаје нити признаје појам светог рата. Тај атрибут му је дат према аналогiji са хришћанским схватањем светог рата.”¹¹ С његовим мишљењем сагласан је и др Равен Фајерстон (Reuven Firestone). Он сматра да џихад нема никакве везе са светим ратом па ни с ратом уопште. Џихад, према његовом мишљењу, подразумева многе активности које су неvezане за рат и само је делимично одређен правним нормама које би се поклапале с виђењем рата по западном критеријуму, али не и са светим ратом.¹² Упркос ставовима поменутих аутора, сам Куран, најсветија књига муслимана, у сури 9 ајету 5 каже: „Када прођу свијети месеци, онда убијајте многобошце гдје год их нађете, заробљавајте их, опседајте и на сваком пролазу дочекујте. Па ако се покају и буду молитву обављали и зекат давали, оставите их на миру, јер Алах заиста прашта и самилостан је”¹³ Према томе, из овог ајета види се управо супротно, да муслимани придају џихаду епитет светог рата.¹⁴ На пример, познат је цитат Мухамеда: „Коју год од жена сретнеш и видиш реци јој да је послушност мужу равна борби у светом рату – џихаду.” Још један доказ да муслимани ипак џихад гледају као свети рат јесте и став Организације исламске сарадње (ОИС), коју чини више од десет држава чланица. Они су рат Арапа против Израела назвали свети џихад.¹⁵ Према томе, и поред мишљења неких аутора да појам *свети* неоправдано стоји уз џихад, с тачке гледишта муслимана, сваки рат који се води против неверника јесте оправдан. С обзиром на то да муслимани који на позив својих верских вођа крену у џихад за ширење ислама и погину у тој борби имају положај мученика (шехида) и благослов од Алаха, џихад се ипак може и мора назвати светим ратом.¹⁶ Уосталом, и у хришћанским земљама под светим ратом подразумевају се сукоби чији је циљ био тријумф хришћанства над нехришћанима. Сви ови ратови били су свети јер су вођени у име наметања хришћанске вере онима који је не признају. Те ратове одобравала је и хришћанска црква. Џихад је у својој ратничкој варијанти то исто, само има за циљ тријумф ислама. Према томе, џихад јесте свети рат и мора се тако назвати.¹⁷

¹¹ Јевтић, Мирољуб: *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 61.

¹² Јелић, Милош: „Схватање праведног рата у хришћанству и исламу”, *Religija i tolerancija*, Vol. XIII, бр. 24, јул–децембар 2015, стр. 295.

¹³ Куран, (9,5)

¹⁴ Јевтић, Мирољуб: *Религија изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010, стр. 120–122.

¹⁵ Јевтић, Мирољуб: *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 61.

¹⁶ Јелић, Милош: „Схватање праведног рата у хришћанству и исламу”, *Religija i tolerancija*, Vol. XIII, бр. 24, јул–децембар 2015, стр. 296.

¹⁷ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 8.

Многи аутори дали су своје дефиниције џихада, на пример Матине-Дафтари (Matine-Daftary), бивши професор Универзитета у Техерану, сенатор и председник Владе Ирана, каже: „Ел џихад преведени познат под именом свети рат јесте, дакле, у једном широком и нарочитом смислу, борба предузета на божјем путу да би ширила његову реч, ширила исламску веру засновану на чистом монотеизму. Коначно, истински циљ, крајња суштина џихада јесте мир, дефинитиван мир читавог човечанства којим би господарила правила искључиво једне религије.” Дафтари припада умереној струји муслимана, па чак и он као такав не може да порекне да је циљ џихада да од ислама направи доминантну религију која ће владати светом.¹⁸ Енциклопедија живих религија за појам *џихад* каже да он може бити и свети рат, али и борба за правоваљаност живота и ширење вере и да радије прибегава мирољубивим средствима попут примера и убеђивања. Ова дефиниција је, можемо рећи, једним делом тачна, али изоставља врло важну чињеницу. Овакв, мирољубиви џихад никада не би могао да оствари главни циљ, а то је стварање калифата, јединствене исламске државе свих муслимана. Додуше, могао би, али би то значило да шефови свих земаља прихвате позив на ислам и добровољно се потчине исламској држави. Реално гледајући то је немогуће, па је јасно да теорија о мирољубивом џихаду остаје само у домену дискусије.¹⁹ Врло јасну дефиницију џихада дао је и Неркез Смаилагић, који каже: „Џихад – свети рат. Ширење ислама путем оружја, вјерска је дужност сваког муслимана у опћем смислу.”²⁰ Најбољу и најпотпунију дефиницију овог појма дао професор др Мирољуб Јевтић с Факултета политичких наука у Београду, који џихад дефинише као: „Систем свих акција и поступака на индивидуалном и колективно плану, који муслимани чине у циљу јачања исламске религије и ширења заједнице верника.”²¹ Дакле, у џихад се може сврстати и забрана конзумирања алкохола, свињског меса, кажњавање муслимана који су прекршили шеријатске законе, духовна борба, али и рат као један од начина да се исламска вера прошири и наметне читавом свету.²²

Када се говори о џихаду, битно је истаћи да исламски мислиоци праве разлику између великог и малог џихада. Муслимани генерално џихад сматрају као искрену тежњу и напор за опште добро, као и за успостављање правде.²³ Савремени теолози посебно инсистирају на великом џихаду (al-jihad al-akbar), тј. борби муслимана са самима собом, борби са својом сопственом душом која често од верника захтева понашање које је супротно заповестима шеријата. Велики џихад заснива се на хадису, у којем је Мухамед по повратку из боја рекао: „Вратили смо се из малог џихада и сада је ред на џихад душе – велики џихад.” Ова изрека користила је генерацијама муслимана да докажу како је духовна борба, тј. велики џихад много битнији

¹⁸ Јевтић, Мирољуб: *Религија изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010, стр. 112–113.

¹⁹ Исто, стр. 114.

²⁰ Јевтић, Мирољуб: *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 61.

²¹ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 10.

²² Исто, стр. 10.

²³ Amjad-Ali, Charles W: „Jihad and Just War Theory: Dissonance and Truth”, *A journal of theology Dialog*, Volume 48, Issue 3, 2009, стр. 245.

за муслимане и много га је теже водити него мали џихад.²⁴ Заговорници теорије да је џихад увек подразумевао унутрашњу и духовну борбу као да су заборавили чињеницу да је ислам у време своје доминације не само освајао нове територије већ и потпуно трансформисао културе новоосвојених народа. Свети муслимански ратници то сигурно нису успели да постигну личном и унутрашњом борбом против зла, већ крвавом и насилном борбом читаве заједнице против немуслимана. Дакле, џихад је био колективна борба свих муслимана, а не само појединаца.²⁵ Мали џихад (al-jihad al-asghar) представља оружану борбу у име ислама за успостављање правде и одбрану против агресора.²⁶ Постоје два облика малог џихада: дефанзивни и офанзивни. Први је обавеза сваког муслимана да се са оружјем у рукама супротстави непријатељу ислама, док на други вид малог џихада може позвати само калиф, вођа исламске заједнице.²⁷ Ова форма џихада представља традиционално виђење светог рата, који је поново постао актуелан после Иранске исламске револуције 1979. године. Ова револуција предвођена ајтолахом Хомеинијем дала је ветар у леђа исламском фундаментализму по којем џихад у форми традиционалног светог рата представља прво и основно средство борбе за ширење ислама.²⁸

Место џихада у исламу

Да концепција и доктрина џихада игра централно место у исламу, говори и чињеница да се феномен џихада у појединим случајевима сматра чак и шестим ступом ислама.²⁹ Шиити, с друге стране, џихад сматрају једним од десет обавезних активности које сваки муслиман мора обављати.³⁰ По општем мишљењу исламског света, борба на бојном путу може се водити на пет начина:³¹

- Џихад срцем представља унутрашњу борбу коју муслиман води против зла.
- Џихадјезиком представља врло моћно оружје и подразумева борбу за ширење ислама проповедањем и преношењем Пророкових речи.
- Џихад знањем представља борбу научним чињеницама. Овај вид џихада посебно је заступљен у праву, али и у медицини.
- Џихад руком представља борбу делима. Утицај на нечије виђење живота, шта је у њему битно, а шта не, одличан је пример за овај вид борбе.
- Џихад мачем представља већ поменути мали џихад, свети рат за ширење ислама ратом и применом силе.

²⁴ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 12.

²⁵ Harris, Lee: *Самоубиство разума*, Дан граф, Београд, 2009, стр. 200–201.

²⁶ Amjad-Ali, Charles W.: „Jihad and Just War Theory: Dissonance and Truth”, *A journal of theology Dialog*, Volume 48, Issue 3, 2009, стр. 244.

²⁷ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 89.

²⁸ Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989, стр. 13–14.

²⁹ Пет стубова ислама, тј. дужности које сваки муслиман мора поштовати јесу шехада, намаз, зекат, пост и хаџ. Више о томе: <http://www.odazov.com/odazovi-se/pet-stubova-islama>, приступљено 7. 5. 2017.

³⁰ Amjad-Ali, Charles W.: „Jihad and Just War Theory: Dissonance and Truth”, *A journal of theology Dialog*, Volume 48, Issue 3, 2009, стр. 243.

³¹ Исто, стр. 245.

Покушај обнове исламског јединства у 20. веку

После укидања последњег калифата ислам је изгубио своју доминантну улогу у свету, али чак и у време највеће слабости, идеја о поновном уздицању и организовању џихада који ће исламу поново вратити стару славу, никада није напуштала муслимане. За то је било потребно успоставити исламско јединство односно политички центар који ће окупити све исламске државе. У том смислу, током 20. века било је неколико таквих покушаја.³²

Стварање Општег исламског конгреса за халифат у Египту 1926. био је један од првих покушаја да се муслимани уједине и да се у прогласи халифат у Каиру. Место халифа, тј. вође свих муслимана била је намењена краљу Фуаду првом, али овај покушај није био успешан.³³

Наредни такав покушај био је оснивање Конгреса исламског света у Меки исте године, на иницијативу краља Саудијске Арабије Абдула Азиза ибн Сауда. Један од тада највећих исламских мислилаца Рашид Рида предложио је и оснивање „Лиге муслиманских држава“. Та идеја није уродила плодом али оснивање Конгреса исламског света био је врло озбиљан покушај да се исламски свет уједини. Да је ова организација имала циљ да створи халифат који ће обухватати цео свет говори и чињеница да су у овом пројекту учествовали муслимани из Западне и Источне Африке, Јужне и Северне Америке, Европе, Персијског залива као и из Авганистана, Ирана, Туниса, Алжира, Етиопије, Јава и Суматра, Етиопије, Хиџаза, Русије, Рифа, Занзибара, Судана, Сирије, Кине, Трансјорданије, Триполитанија, Ирака, Асира, Палестине, Конга, Филипина, Марока, Египта, Индије, Малаја, Хаџда и Јемена.³⁴

Следећи покушај за стварање исламског јединства јесте одржавање Генералног исламског конгреса у Јерусалиму 1931. године под вођством палестинског муфтије Амина ал Хусеинија. На овом конгресу значајно место заузела је и делегација југословенских муслимана.³⁵ После Другог светског рата, 1949. године, Светски исламски конгрес је премештен у Карачи, највећи град Пакистана. Европско седиште ова организације налази се у Немачкој. Основни циљ Конгреса јесте стварање модерног халифата који би исламски свет поново вратио на стазе старе славе.³⁶

Дакле Светски исламски конгрес био је један од првих покушаја да се формира организација која ће имати моћ и ауторитет у муслиманском свету да замени укинати халифат. С обзиром да овај пројекат није успео да испуни глобалне циљеве муслимана, донета је одлука да се створи нова, јача, много ефикаснија организација која ће имати више успеха у вођењу џихада, а то је Светска исламска лига (Рабитат ал-Амам-ал Ислами) или скраћено РАБИТА. Оснивање ове организације није значило укидање Светског исламског конгреса и других пан исламских организација. РАБИТА је само преузела координацију акција које се изводе широм исламског

³² Мирољуб Јевтић, *Џихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, Стр.123.

³³ Исто, стр. 123.

³⁴ Исто, стр. 123-124.

³⁵ Исто, стр. 124.

³⁶ Исто, стр. 128.

света у циљу успостављања новог калифата. Организација Рабита основана је 1962. године на конференцији на којој су присуствовали представници из 43 муслиманских земаља. За оснивање организације најзаслужнији је бивши краљ Саудијске Арабије Фејсал бин-Абдул-Азиз. Краљ Фејсал је на састанку 17. априла 1965. констатовао да исламски свет није сложен и да пати од нејединства и позвао је све муслимане света да се уједине без обзира на расу и језик којим говоре. У Уставу организације у тачки 2 стоји да је основни циљ организације пропагирање поруке ислама, његове доктрине и учења, док у члану 3, тачки а) стоји да ће организација тежити остваривању владавине ислама у свим земљама насељеним муслиманским становништвом.³⁷ Дакле, врло је јасно да је РАБИТА водила неоружани, велики џихад за ширење исламског утицаја у свету. Међутим, ова организација је, када је било потребно, безусловно помагала и мали, оружани џихад у свим ратовима који су муслимани водили против „неверника“. Тако су помогли и босанске муслимане у рату који је почео 1992. године и ОВК на Косову и Метохији током 1998-1999. године. РАБИТА никада није крила своје активности и са тачке гледишта ислама, џихад који ова организација води у потпуности је легитиман.³⁸

Можда и најмоћнија организација која заступа идеје џихада у циљу уједињења муслимана у јединствену исламску државу јесте Организације исламске сарадње (ОИС), која је основана у Рабату септембра 1969. године. Ова институција је прва владина међународна организација која своје чланове окупља на основу верске припадности.³⁹ ОИС, организација која окупља све исламске земље и која има статус посматрача у ОУН не сме да отворено истиче своје фундаменталистичке циљеве и зато под својим окриљем има друге, мање организације и покрете које се залажу за остварење њених идеја. Један од таквих покрета нпр. Исламски савет, основан 1973. директно од стране ОИС-а.⁴⁰

Све наведене организације су водиле су велики, ненасилни вид џихада. Ниједна од њих није била ни близу остварења свог главног циља, а то је стварање новог калифата, јединствене исламске државе свих муслимана. Историја је показала да само оружани џихад има потенцијал за остваривање циљева којем исламски свет тежи.

Рађање Исламске државе

Појам *џихад* је поново привукао пажњу светских медија 11. септембра 2001. године када је Ал Каида извела терористички напад против Сједињених Америчких Држава рушењем Светског трговачког центра и нападом на Пентагон. Истрага је потврдила да су сви нападачи били муслимани и да су за ову акцију били инспирисани верским мотивима. Влада Сједињених Америчких Држава очајнички је поку-

³⁷ Исто, стр. 134-135.

³⁸ Исто, стр. 134-139.

³⁹ Мирољуб Јевтић, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, - Београд, 2009. Стр. 241.

⁴⁰ Мирољуб Јевтић, *Џихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, Стр.142.

шавала, баш као и данас, да ову акцију прикаже као свирепи чин терориста који нема никакве везе с религијом и да ислам представи као религију која се према политици понаша индиферентно, баш као хришћанство. Сигурно да је велики број муслимана био против овог напада и да велики број њих не оправдава тероризам, али покушај да се овој акцији одузме сваки исламски легитимитет велика је грешка Сједињених Америчких Држава. За припаднике Ал Каиде ово је била борба на Алаховом путу, џихад против неверника и непријатеља ислама.⁴¹ Ова акција Ал Каиде дала је подстрек и другим исламским екстремистичким организацијама да поново крену у борбу против „неверника”, у славу ислама.

Настанак исламских екстремистичких организација, међу којима је и Исламска држава, последица је масовне радикализације муслиманског становништва, а за то велику одговорност има потпуно погрешна политика западних сила и Сједињених Америчких Држава према исламском свету. То потврђује и изјава генерал-мајора Мајкла Нагатеа (Michael Nagate), команданта специјалних операција Централне команде Сједињених Америчких Држава у Сирији и Ираку, који је у децембру 2014. године, мислећи на Исламску државу, изјавио следеће: „Ми још не разумемо тај покрет, а док то не учинимо, нећемо моћи да га поразимо.”⁴² Сједињене Америчке Државе и читав западни свет потпуно су потценили идеолошку снагу исламског света. Укинувши религију у својим земљама, сматрали су да ће се то свуда десити, па и у земљама насељеним муслиманским становништвом.⁴³

Последњу лошу процену Сједињене Америчке Државе и њени савезници направили су у Сирији и Ираку. Подржавајући „умерене” и „нерадикалне” сунитске побуњенике у рушењу алавитског режима Башара ел Асада, Сједињене Америчке Државе виделе су одличну прилику да „прекроје” политичку ситуацију у блискоисточном региону и стану на пут све већем утицају Ирана у овом региону.⁴⁴ Овакав развој догађаја у први план избацује екстремистичку организацију Исламска држава, која је искористила ову прилику да се наоружа најсавременијим оружјем, али њен примарни циљ није био рушење режима Башара ел Асада. То је био њен лични, освајачки поход, џихад за поновно рађање калифата.⁴⁵

Један од непосредних оснивача Исламске државе јесте јордански терориста Абу Мусаб ел Закрави. За разлику од лидера Ал Каиде Осаме бин Ладена и његовог заменика Аимана ел Завахирија, који су своје снаге усмеравали на сукоб са Западом и Сједињеним Америчким Државама, Ел Закрави је сматрао да је Левант примарни циљ. До августа 2003. Ел Закрави је извео три терористичка напада: на шиитску џамију, штаб Уједињених нација и на Јорданску амбасаду у Багдаду. Упркос почетном дистанцирању од Ал Каиде, Ел Закрави се 2004. године придружује

⁴¹ Јевтић, Мирољуб: *Религија изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010, стр. 107–109.

⁴² Bunzel, Cole: *From paper state to Caliphate: The Ideology of Islamic State*, Centre for Middle East policy, The Brookings institution, Washinfon D. C, 2015, стр. 4.

⁴³ Јевтић, Мирољуб: *Искушења политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2014, стр. 23.

⁴⁴ Деспотовић, Љубиша, Конатар, Веселин: *Поља геополитике – зборник радова*, Култура полиса, 2016, стр. 176.

⁴⁵ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 48.

овој организацији и његова група мења име у Ал Каида у Ираку (АКИ). Иако су се лидери Ал Каиде противили, Ел Закрави наставља своје бруталне нападе, пре свега на шиите, али 2006. године оружане снаге Сједињених Америчких Држава успевају да га ликвидирају.⁴⁶

Смрт јорданског исламисте није спутала ову организацију да настави борбу. На чело ове екстремистичке групе долазе Египћани Абу Ајуб ел Масри и Абу Абдулах ел Багдади (који нема никакве везе с Абуом Бакром ел Багдадијем). Тада група мења име у Исламска држава Ирака (ИДИ). У том тренутку број бораца Исламске државе Ирака био је око две хиљаде.⁴⁷ Након смрти Ел Масрија и Абуа Абдулаха ел Багдадија током 2010. године Исламску државу Ирака преузима Абу Бакр ел Багдади. За време Арапског пролећа 2011. године Ел Багдадију се прикључују и бивши команданти војске Ирака из режима Садама Хусеина и Исламска држава Ирака поново стаје на ноге. Током ескалације сукоба у Сирији 2011. године Ел Багдади склапа савезништво с Мухамедом ел Голанијем и њих двојица оснивају групу Џабхат ел Нусра. До 2013. године Ел Нусра постаје убедљиво најутицајнија екстремистичка организација у Сирији. Међутим, врло брзо Ел Голани одлучује да се обавезе на верност лидеру Ал Каиде Аиману Ел Завахирију и између њега и Абуа Бакра Ел Багдадија долази до раскола. У том тренутку Ел Завахири је затражио од Ел Багдадија да Ел Нусра и Исламска држава у Ираку остану одвојене као до сада, али Ел Багдади то одбија, прекида сваки контакт са Ал Каидом и Ел Голанија проглашава издајником. Велики број бораца Ел Нусре тада напушта Ел Голанија и заклиње се на верност Ел Багдадију.⁴⁸ Упркос идеолошким сличностима између Џабхат ел Нусре и Исламске државе Ирака, њихови циљеви били су врло различити. Организација Ел Нусра била је највише ангажована на рушењу режима Башара ел Асада, док је Исламска држава Ирака на челу са Ел Багдадијем имала је знатно амбициозније циљеве. Он чак никада није ни скривао своју жељу да на територији Сирије започне цихад за изградњу калифата.⁴⁹ У фебруару 2014. године Ел Багдади мења име организације у Исламска држава Ирака и Сирије (ИСИС), а врло брзо организација добија име које носи и дан данас – Исламска држава (ИД).⁵⁰ Абу Бакр ел Багдади муслиманској заједници обратио се речима: „Ја сам вођа који влада над вама, иако нисам најбољи међу вама, и зато ако видите да сам у праву, помозите ми. Ако видите и да нисам, саветујте ме и усмерите на прави пут и слушајте ме док год ја слушам Бога у вама.” Сам Ел Багдади за себе тврди да је потомак Мухамеда, а према неким изворима, има диплому исламских студија с Универзитета у Багдаду и радио је као имам у џамији у Фалуци. Не може се потврдити тачност ове његове биографије, али му у сваком случају даје кредитет и учвршћује његову слику модерне верзије Пророка.⁵¹

⁴⁶ Кузмановић, Бојан Ж., Терзић, Мирослав Р., Инђић, Дејан Р.: „Модерно побуњеништво – Исламска држава”, *Војно дело*, 2016, вол. 68, бр. 2, стр. 278–279.

⁴⁷ Todenhöfer, Jürgen: *Десет дана у Исламској држави*, Лагуна, Београд, 2016, стр. 13.

⁴⁸ Исто, стр. 15–17.

⁴⁹ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 35.

⁵⁰ Кузмановић, Бојан Ж., Терзић, Мирослав Р., Инђић, Дејан Р.: „Модерно побуњеништво – Исламска држава”, *Војно дело*, 2016, вол. 68, бр. 2, стр. 280.

⁵¹ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 33–34.

Крајем јуна 2014. године Исламска држава проглашава калифат, а до марта 2015. године ова организација, можемо чак рећи и парадржава, контролисала је територију од 32.000 km² и десет милиона становника.⁵² По проглашењу калифата Ел Багдади је позвао све муслимане света да емигрирају у исламску државу јер је то њихова обавеза.⁵³

Основна разлика између Исламске државе и других исламских екстремистичких организација јесте веровање да се ближи завршна битка и да ће се пророчанство испунити поразом „војске Рима” у граду Дабику на северу Сирије. То мотивише муслимане из свих делова света да дођу у ову, за муслимане свету земљу, и учествују у последњим биткама.⁵⁴ Захваљујући томе што је модерна и прагматична и захваљујући технолошким и комуникацијским вештинама, психолошкој пропаганди, али и примени племенских обичаја Исламска држава направила је већи успех од свих исламских екстремистичких организације пре ње. Стварање парадржаве довољно снажне и велике да заокупи пажњу света био је само сан свих исламских екстремиста, па и Бин Ладена, до појаве Ел Багдадија.⁵⁵ За њих је калифат обећана земља, идеална држава свих муслимана где ће доживети ослобођење након вишевековног понижења, пораза од „неверничких” снага и њихових партнера. Исламска држава тежи да направи нови модерни калифат, функционалну државу која ће бити домовина за све муслимане света, баш као што је Израел домовина за све Јевреје. Имајући ово у виду, јасно је зашто генерације муслимана, пре свега радикалних сунитских струја, сањају дан када ће границе које су исцртали Сједињене Америчке Државе и западни свет бити избрисане и када ће ислам поново владати светом.⁵⁶

Оправданост својих акција Исламска држава види у радикалном исламском учењу – салафизму. Овај појам настао је из арапског језика, ел салаф ел салих, и означава правоверне претке из генерације Мухамеда и две генерације после њега. Заговорници салафизма верују да су само прве генерације муслимана познавале праве вредности ислама и да садашње генерације треба да их опонашају. Према њима, сваки вид демократије јесте зло и једини исправан одговор за све проблеме јесте шеријат и исламска држава.⁵⁷ Следбеници овог учења данас верују да се коначно појавио вођа у лику Ел Багдадија који ће исламу вратити стару славу и ослобођење из поражавајуће стварности. Исламска држава за њих представља величанственог феникса, који се уздигао из пепела и који ће исламском свету вратити стару славу.⁵⁸

⁵² Бјелајац, Жељко: „Исламска држава: Између мита и стварности”, *Међународни проблеми*, бр. 1/20-16, стр. 61.

⁵³ Bunzel, Cole: *From paper state to Caliphate: The Ideology of Islamic State*, Centre for Middle East policy, The Brookings institution, Washinton D. C., 2015, стр. 32.

⁵⁴ Бјелајац, Жељко: „Исламска држава: Између мита и стварности”, *Међународни проблеми*, бр. 1/2016, стр. 64–65.

⁵⁵ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 67–68.

⁵⁶ Исто, стр. 58–60.

⁵⁷ Hosken, Andrew: *Empire of Fear: Inside the Islamic State*, Oneworld Publications, London, 2015, стр. 31

⁵⁸ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 85.

Исламска држава и џихад

Своју борбу Исламска држава води под идеолошком заставом светог рата – џихада.⁵⁹ Већ смо констатовали у првом делу овог рада да се џихад може водити као велики и мали, тј. као духовна, али и оружана борба. Исламска држава за остварење својих циљева води и један и други вид борбе, али сигурно да је много више наглашен мали џихад, тј. оружана борба.⁶⁰ И дефанзивни и офанзивни вид малог џихада Исламска држава води с истим циљем. Први представља одбрану ислама, тј. већ освојених територија, док други представља ширење и напад на друге, „неверничке“ циљеве. С обзиром на то да је Ел Багдади нови, додуше, самопроглашени халиф, у потпуности је оправдано да он води освајачке ратове па чак и да позива у џихад све муслимане.⁶¹ Упркос тврдњама многих умерених муслимана, али и светских лидера попут бившег председника Сједињених Америчких Држава Барака Обаме да акције Исламске државе немају никакве везе с исламом и да чак негирају Куран, ко год је прочитао ову књигу јасно може видети да Исламска држава спроводи управо оно што Мухамед од муслимана тражи и да је оружани џихад који води Исламска држава теолошки потпуно оправдан.⁶² На пример, у сури број 9 at-Tawba ајет 41 каже се: „Крећите у бој, били слаби или снажни, и борите се на Алахову путу залажући иметке своје и животе своје! То вам је, да знате, боље!“⁶³ или ајет 29 исте суре: „Борите се против оних којима је дата књига а који не верују ни у Алаха ни у онај свет.“⁶⁴ Ово су само неки од стихова Курана који муслимане позивају на оружану борбу против „неверника“. Дејвид Вудс (David Woods), филозоф религије и критичар, у свом истраживању и анализи Курана наводи десет ајета који оправдавају борбу муслимана против немуслимана.⁶⁵

Оружане акције Исламске државе у име џихада, генерално гледано, могу се поделити у две групе. Прву представљају напади на градове и места насељена пре свега шиитским становништвом, али и другим мањинским етничким заједницама. Овакви напади џихадиста Исламске државе као последицу, углавном имају велики број жртава и то пре свега међу цивилима. У другу групу оружаних акција које Исламска држава води, могу се сврстати напади на оружане снаге непријатељских земаља. Током 2013. и 2014. године, Исламска држава је имала велики број успешних оружаних акција, пре свега захваљујући војној доктрини, коју поједини аутори називају и „*управљање дивљаштвом*“.⁶⁶ Реч је војној стратегији која подразумева три фазе. Прва фаза представља борбу за освајање територије, над којом касније,

⁵⁹ Исто, стр. 88.

⁶⁰ Исто, стр. 89.

⁶¹ Исто, стр. 89.

⁶² <http://madworldnews.com/quran-isis-follows-islam/>, приступљено 7. 5. 2017.

⁶³ Куран (9, 41).

⁶⁴ Исто, (9, 29).

⁶⁵ <http://madworldnews.com/quran-isis-follows-islam/>, приступљено 7. 5. 2017.

⁶⁶ Више о томе, Abu Bakr Naji, *Management of Savagery: The Most Critical Stage Through Which the Ummah Will Pass*, John M. Olin Institute for Strategic Studies at Harvard University, 2006. Доступно на: <https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-naji-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf>

Исламска држава врши немилосрдни терор над локалним становништвом. Друга фаза подразумева учвршћивање власти на освојеној територији, уз неумањен наставак терора над потчињенима. Последња трећа фаза подразумева успостављање потпуне контроле уз примену шеријата, за муслимане божијег закона.⁶⁷

Поред оружане борбе Исламска држава води и ненасилни, велики џихад кроз медије, пре свега преко друштвених мрежа, промовишући застрашујућа пророчанства, снимке погубљења... свесни чињенице да у данашњем друштву необичне и застрашујуће поруке заокупљују пажњу јавности. Кроз медије Исламска држава је од почетка рата у Сирији и Ираку јавности слала поруку о својој снази и моћи калифата привлачећи на тај начин муслимане широм света да се придруже џихаду. Многи искусни борци који су већ учествовали на ратиштима у Босни, Чеченији и другде Исламску државу су видели као једину организацију којој се вреди прикључити и која је способна да оствари свој циљ. Чак и данас Исламска држава, како на територији Сирије и Ирака, тако и у Европи, шири митове о све јачој и моћнијој војсци која ће исламу вратити славу као из доба Мухамеда. На пример, у Белгији искусни џихадиста и његов малолетни син круже градом у пропагандном комбију обећавајући муслиманима разне погодности ако се прикључе калифату. За разлику од Ал Каиде и других исламских екстремистичких организација које нису придавале пажњу високој технологији, Исламска држава у својим редовима има високообразоване стручњаке, школоване у западним земљама, који посредством Фејсбука, Твитера и других друштвених мрежа шире пропаганду о моћи Исламске државе и оправданости њених акција. Када је на друштвеним мрежама објављен снимак одрубљивања главе новинара Џејмса Фолија (James Foley), за само неколико сати тим за медије Исламске државе омогућио је да то види цео свет. Та сурова пропаганда Исламске државе привукла је многе будуће џихадисте који су се прикључили калифату. Исламска држава врло вешто користи и светске догађаје за ширење своје идеологије. Тако је, на пример, за време Светског првенства у фудбалу 2014. године, качећи хеш тагове попут #Brazil2014, #WC2014 и #France у сврху прозелитизма, дошла до великог броја интернет корисника, у нади да ће неки од њих кликнути на линкове с њиховим пропагандним материјалом, посебно на оне у којима џихадисти из западних земаља позивају своје сународнике да се прикључе калифату.⁶⁸ У часописима Исламске државе „Дабик“ (Dabiq) и „Румија“ (Rumiyah), који се штампају на неколико језика, између осталог и на енглеском, француском, немачком, руском, муслимани се позивају да убијају немуслимане на улици, у шумама, на плажама и сл. оштрим предметима и ножевима. Како стоји у једном од последњих бројева, Исламска држава поручује муслиманима да не морају бити мајстори борилачких вештина или стручњаци за оружје, па чак и не морају имати ватрено оружје како би убијали „невернике“.⁶⁹ Абу Мухамед ел Адани, један од лидера Исламске државе који је задужен за медије, лично је позвао све муслимане да искористе свете месеце и да се придруже џихаду јер ће на тај начин бити најближи Богу.⁷⁰

⁶⁷ Лечић, Борислав: Исламска држава – од утопије до крваве дистопије, *Култура полуса*, год. XIV (2017), бр. 33, стр. 16-17.

⁶⁸ Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Зареп, 2015, стр. 74–77.

⁶⁹ <https://www.jihadwatch.org/2016/10/islamic-state-calls-for-random-knife-attacks-in-alleys-forests-beaches-quiet-neighborhoods>, приступљено 7. 5. 2017.

⁷⁰ <https://www.channel4.com/news/isis-calls-for-ramadan-jihad-answered-around-the-world>, приступљено 7. 5. 2017.

Пропагандни тим Исламске државе нашао је начин да допре и до деце, креирајући апликацију за мобилне телефоне која ће деци помоћи у учењу арапског алфабета. То им је омогућено уз цртеже разног оружја попут мачева, тенкова, ракета... Тако је, рецимо, арапско слово „д“ приказаном сликом тенка, слово „т“ метком...⁷¹ Дакле, поред модерног начина ратовања и вођења политике, Исламска држава је успешно овладала коришћењем модерне технологије како би остварила своје циљеве. Њена медијска кампања одличан је пример колико комуникација и медији имају битну улогу у данашњем друштву.⁷²

Интервенција западних земаља, Сједињених Америчких Држава па и Русије под покровитељством Уједињених нација, до сада није дала очекиване резултате. Посреднички рат који ове земље воде, подржавајући сваког ко је спреман да се супротстави Исламској држави, ствара ризик од рађања нових, сличних организација које би могле следити пример Исламске државе и на тај начин још више дестабилизovati блискоисточни регион.⁷³

Закључак

Секуларно уређене западне силе предвођене Сједињеним Америчким Државама као да не могу да схвате да на свету постоје људи којима је вођење светог рата у име Бога обавеза коју им њихова вера налаже и нешто што ће им обезбедити вечни живот после смрти. Сједињене Америчке Државе после 11. септембра и даље воде исту политику, инсистирајући на томе да су припадници Исламске државе криминалци и терористи који се крију иза религије – ислама, како би оправдали своје акције. Џихад који води Исламска држава не представља облик тероризма већ један, за западне силе нови феномен, који у потпуности руши једно поларни политички систем на који су Сједињене Америчке Државе и њени европски савезници навикли. Сада имају противника против због ког ће морати да уложе много више напора од примене оружане силе, а то је разумевање самог ислама као религије и џихада као феномена. Док то не ураде, њихови неуспеси у борби против радикалног ислама наставиће да се нижу.

Литература

[1] Amjad-Ali, Charles W.: „Jihad and Just War Theory: Dissonance and Truth”, *A Journal of theology Dialog*, Volume 48, Issue 3.

[2] Бјелајац, Жељко: Исламска држава: Између мита и стварности, *Међународни проблеми*, бр. 1/2016.

[3] Bunzel, Cole: *From paper state to Caliphate: The Ideology of Islamic State*, Centre for Middle East policy, The Brookings institution, Washinton D. C., 2015.

⁷¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2315732/aplikacija-islamske-drzave-za-decu.html>, приступљено 7. 5. 2017.

⁷² Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015, стр. 123.

⁷³ Исто, стр. 122.

- [4] Галијашевић, Џевад: *Тероризам у Аустрији*, Агенција „Филип Вишњић”, Београд, 2012.
- [5] Деспотовић, Љубиша, Конатар, Веселин: *Поља геополитике – зборник радова*, Култура полиса, 2016.
- [6] Јевтић, Мирољуб: *Искушења политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2014.
- [7] Јевтић, Мирољуб: *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- [8] Јевтић, Мирољуб: „Његош и ислам”, *Поља геополитике – зборник радова*, Култура полиса, год. XIII (2016), посебно издање
- [9] Јевтић, Мирољуб: *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009.
- [10] Јевтић, Мирољуб: *Религија изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010.
- [11] Јевтић, Мирољуб: *Савремени џихад као рат*, Нова књига, Београд, 1989.
- [12] Јевтић, Мирољуб: *Џихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- [13] Јелић, Милош: „Схватање праведног рата у хришћанству и исламу”, *Religija i tolerancija*, Vol. XIII, бр. 24, јул–децембар, 2015.
- [14] Кузмановић, Бојан Ж., Терзић Мирослав Р., Инђић Дејан Р.: Модерно побуњеништво – Исламска држава, *Војно дело*, 2016, вол. 68, бр. 2.
- [15] Куран
- [16] Лечић, Борислав: Исламска држава – од утропије до крваве дистопије, *Култура полиса*, год. XIV (2017), бр. 33.
- [17] Napoleoni, Loretta: *Успон исламизма*, Сандорф, Загреб, 2015.
- [18] Nasr, Seyyed Hosein: Tradicionalni islam – savremene kušnje, издавач pdf izdanja: www.bosnamuslimmedia.com, 2009.
- [19] Todenhöfer, Jürgen: *Десет дана у Исламској држави*, Лагуна, Београд, 2016.
- [20] Harris, Lee: *Самоубиство разума*, Дан граф, Београд, 2009.
- [21] Hosken, Andrew: *Empire of Fear: Inside the Islamic State*, One world Publications, London, 2015.
- [22] Huntington, Samuel: *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, ЦИД, Подгорица, 2000.

Интернет

- [1] <https://www.jihadwatch.org/2016/10/islamic-state-calls-for-random-knife-attacks-in-alleys-forests-beaches-quiet-neighborhoods>, приступљено 7.5.2017.
- [2] <http://madworldnews.com/quran-isis-follows-islam/>, приступљено 7.5.2017.
- [3] <http://www.odazov.com/odazovi-se/pet-stubova-islama>, приступљено 7. 5. 2017.
- [4] <http://rs.n1info.com/a240270/Lifestyle/Lifestyle/Islam-ce-do-2075.-postati-dominantna-religija.html>, приступљено 5.5.2017.
- [5] <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/svet/2315732/aplikacija-islamske-drzave-za-decu.html>, приступљено 7. 5. 2017.
- [6] <https://www.channel4.com/news/isis-calls-for-ramadan-jihad-answered-around-the-world>, приступљено 7. 5. 2017.